

УМЕТНИК КОСМИЧКО-ЛИКОВНИХ ВИЗИЈА О СТВАРАЛАШТВУ, ИНСПИРАЦИЈИ И УЗОРИМА

НИКОЛА ЦВЕТКОВИЋ

Филозофски факултет, Косовска Митровица
E-mail: nikola.cvetkovic@neobee.com

Резиме: У овом прилогу осврнули смо се на аутопоетичка виђења уметности, инспирације и подстицајних узора младог ликовног уметника Владимира М. Димитријевића окренутог, поред осталог, и космичким визијама и представама о универзуму. Указали смо на важност инспиративног *доброг осећања* и расположења у стваралачком процесу; потом на подстицаје које налази у музици, (*музици сфера* на његовим цртежима); као и на однос према класичној и модерној уметности, те на његов сасвим особен уметнички укус.

Поетика се најчешће одређује као наука о песничкој уметности и теорија о законитостима уметничког стваралаштва. Старогрчка реч *Poiesis* у својој семантичкој основи садржи појам стварања у најширем смислу; па је поетика самосвојна теоријско-стваралачка дисциплина о општим и есенцијалним питањима уметничког остварења у тоталитету.

Поетика као општа и интегрална мисао о поезији и уметности у целини, иманентна је сваком делу и остварењу. Уметничка пракса нужно сажима у себи и она најбитнија теоријско-стваралачка начела, којих сликар или песник не мора у свему да буде свестан, а да при том изражава видове своје имплицитне поетике присутне у бићу дела. То недвосмислено потврђују бројна и различита остварења из скоро свих области стваралаштва; на пример, песници у својим књижевним остварењима: од Хомера до Дантеа, Томаса Мана, Андрића и Црњанског, који су, поред осталог, уобличио и своју експлицитну поетику. Слично се догађа и у области ликовних и пластичних уметности, или у музици. Илустративан је пример Леонардовог *Трактата о сликарству*, или спис *Роден о уметности*. У музичкој уметности, која, наизглед, има најмање додирних тачака и веза са поетолошким постулатима, важи исто неписано правило. Вагнеров *Нибелуншки прстен* не би у основи био онакав какав јесте, по речима Томаса Мана, да Вагнер није имао свој „однос према музици“. – Догађа се да

поетика, када је реч о поменутиим видовима уметничког стваралаштва, није видно и експлицитно присутна и изражена, већ је садржана у онтолошкој суштини уметничких остварења; али је код великог броја уметника саопштена у пропратним списима, изреченим ставовима, белешкама, есејистичким текстовима, студијским прилозима, интервјуима и сл.¹

Према мишљењу Владимира М. Димитријевића, основу инспирације чини стваралачко расположење и стање духа. То је природан моменат осећања и уживања у стваралачком току и процесу, у овом случају у цртању. При том он наглашава важност *доброг осећања*,² додајући атрибут *много* и све подиже до једног вишег степена креације: до уживања.

Такав став претпоставља да се зачетак уметничке активности догађа у *природно добром осећању*, у уму и духу, у „глави“, и то пре но што се оваплотила, артикулисала у одговарајућем медијуму. Уметник у том моменту само следи онај *унутрашњи* „глас“ и порив, коме се одзива повлачећи прве црте и потезе, са више или мање вештине и умешности.

У наставку млади Димитријевић то одређује као *добрну особину коју сви желимо да досегнемо*. *Добро*³ је овде придевски модификатор креативних особина сваког појединца усмерених ка неком циљу, жељи или настојању. Глаголом *досегнути* уметнички изражава свест о потреби уздизања вишим и високим циљевима, које треба домоћи снагом бића и талента. То *добро* он ситуира у онтолошку основу као „квалитет који сваки човек жели да постигне: да ради оно што воли и да ужива у томе док ради“. Добро се овде повезује са *квалитетом* у правцу креативног деловања да би се достигао уметнички циљ, у аристотеловским поимањем *endaïmonia*,⁴ јер постизањем сагласја између подстицајног доброг осећања, рада и уживања, остварује се дело, цртеж, слика, што води ка успеху, срећи и задовољству уметника.

У исповедном тону, аутопоетички, Димитријевић пише да инспирацију, поред осталог, налази у музици, која је бројним уметницима стваралачки подстицај. Музичка мелодија може да прати линију коју цртач-графичар обликује у духу својих визија; ритмом се усаглашава са динамиком потеза пера или кичице. Музичко, поетско и ликовно, од искони су у блиској и узајамној вези. „Волим сваку добру мелодију“, истиче Владимир.

На његовим бројним, унутар себе хармонизованим цртежима препознаје се једна врста *музике сфера*. То је склад музике и небеских тела у покрету. Кружна обличја која лебде, или се мимоилазе у простору по ритму цртачких

¹ Н. Цветковић, *Поетика писаца – Књижевно-поетичке студије III*, Београд, 1994, стр. 3-9.

² Владимир М. Димитријевић, *О уметности, инспирацији, узорима*, 17. II 2006.

³ Хобс у *Левјатану* дословце пише: „шта год да је објект било којег подухвата или жеље човека; то је оно што он са своје стране назива д о б р о“.

⁴ Аристотел овај појам замишља „као активну примену моћи (врле) душе у сагласју са умом. *Endaïmonia* се обично преводи као срећа или благостање али поседује и извесне конотације успеха, јер осим доброг живота укључује и просперитет“. Сајмон Блекбурн, *Оксфордски филозофски речник*, Светови, Нови Сад, 1999, стр. 112.

позега, стварају самосвојни универзум. У том смислу, на појединим његовим цртежима одише присно прожимање музике сфера, астрономије и ликовног израза.⁵ Зато он у музици која је прављена „за своју душу“, за своје ближње, а не за „широке народне масе“, како пише са мало ироније, тражи и налази непресушно врело *инспирације*. По свом укусу опредељује се за *extreme music for extreme people*.

То је, како је он оцењује: „чиста позитивна енергија која кроз креирање подсећа остале да и они имају ту енергију“. А управо та енергија проистекла из поменуте музике и њене мелодије, подстиче га да и сам ствара и да може да ужива у реализацији својих снова.

„Инспирацију налазим како у модерној тако и у класичној уметности“, прецизира Димитријевић, успостављајући извесну корелацију па и кореспонденцију међу овим различитостима. Модерност схвата, пре свега као интензиван и делатно креативан однос према времену и епохи. Модерност је за њега вазда нешто друго, различито од традиционалног, и као таква она је скоро увек динамичка. Модерност је нека врста повишене па и узносите креативне свести. Она је његовим представама, истински, дубоко слободан и створен однос према сопственој уметности, цртању, сликању, музици, поезији, фотографији, вајарству, чиме се све бави, како сам каже. Али и према мисли, медитацији и мишљењу уопште, што се донекле може разазнати и из његових смелих, на моменте негаторско дрских, и оригиналних аутопоетичких ставова. „Модерност је нешто што се догађа“, пише Миодраг Павловић.⁶ За Владимира је модерност скоро све оно креативно што се догађа у датом моменту, како на ликовном тако и на мисаоном плану.

За Владимира Димитријевића виђење космичког уопште, па и космоса којим се бави на својим цртежима и сликама, није нешто *оспољено*, већ унутрашње иманентно, психолошки и дубоко мисаоно. То показују, поред осталог, и његови бројни цртежи са космичким мотивима, ковитлацем кружних линија у преплету и сучељавању, који артикулишу и неке његове не само свесне него и подсвесне токове мисли и асоцијација, и њиховог визуелног преламања. Свет класичне уметности је онај свет визија и представа који се пројектовао кроз уметникову духовност и свест. Зато у случају овог младог уметника, с правом можемо говорити о космичком свету, визијама и представама астрално понесеног Владимира. На сличан начин, на пример, може се говорити о свету космичких визија Салвадора Далија, Владимира Величковића, или Дада Ђурића. На ово указујемо без намере да правимо поређење између младог и даровитог уметника, који је или увек у процесу и фази тражења стварања свог света. Али му у стилу и духу Жана Коктоа поручујемо: *Најпре нађите, па онда тражите*. – Нисам сигуран да је Владимир – н а ш а о?! на путу је да стигне до извесног нивоа

⁵ Према неким мишљењима, музика сфера је за нас нечујна само зато што је свеprisутна. Али њу разазнају поједини уметници, сликари, музичари.

⁶ М. Павловић, *Поетика модерног*, Графос, Београд, 1978.

професионалности, сам експлиците записује „... Нисам професионални сликар као Рембрант“.

У односу на модерну и класичну уметност Димитријевић има *специфичан укус*, како дословце пише. Под укусом се подразумева пријемчивост за уметничко-естетске вредности уопште, као и умеће да се стваралаштво вреднује на адекватан начин. У том смислу схваћен укус упућује на *п р о м е н љ и в о с т*, не само када је у питању укус епоха и дух времена, већ и естетска осетљивост појединца и његова реакција на уметност свога времена, као и на класична остварења минулих раздобља. „Људи се мењају, пише Владимир, „мењају своја мишљења и расположења. Исто тако ја мењам свој стил и стварам нове родове“. Те промене су везане, између осталог, и за осећања, за стање духа, критеријум, судове; а гносеолошка изграђеност критеријума и судова у присној је вези са естетским феноменима.

Димитријевић се отворено супротставља владајућем укусу, константама које се не мењају и онеме што је високо цењено и уважавано у уметности. „Тако неке ствари колико год биле високо котиране и цењене не волим и не признајем, па све до оног: гаде ми се...“ он са авангардног становишта напада неке устаљене високо котиране вредности. У складу са својим естетским назорима и личној поетиком склон је оспоравању постојећих уметничких структура афирмишући неке видове деперсонализације у погледу ауторства, на пример. При том се залаже за обликовање нових вредности, тежећи ка отвореним и донекле необавезним уметничким структурама, када су у питању космичке теме и мотиви Димитријевић је спреман да их варира и преобликује према стању духа и расположењу, које уздиже скоро до естетске разине. Поред тога, он је усмерен ка спрези различитих видова уметности којима се бави и у њима ужива, нарочито цртања, сликарства и музике, уметничке фотографије и поп-арт, те инспиративно и подстицајно графичко обликовање универзума.

Бројне уметнике вазда је више привлачило оно што у процесу стваралаштва претходи самој уметничкој творевини – но крајњи производ и могући резултат. Попут њих и Владимир Димитријевић у аутопоетичким записима настоји да докучи шта му све значе тренуци инспирације у току рада на цртежима и сликама. Он покушава да објасни шта га то изнутра нагони да узме кичицу или перо, и да тиме прозорљиво назре нешто од засенчених и тамновитих токова слојевитог стваралачког процеса. И њега као и већину модерних уметника више занима само уметничко истраживање, експериментисање, преиспитивање, више само цртање, вајање, писање, сликање, креативно осмишљавање, а нешто мање сами плодови и резултати стваралачког чина.⁷

„Цео живот уметника је уметност на свој начин, стварање универзума, револуција“, записује Димитријевић. Ово поетичко становиште је унеколико

⁷ Милан Дединац, *Од немила до недрага (1921-1956)*, Нолит, Београд, 1957, стр. 67.

блиско модерном схватању да је поезија у уметности начин да се живи, те да је понекад важнији сам чин стварања од самог дела и остварења.

Уметник, по Владимировом мишљењу, ствара *универзум*, нову космички реалност, коју придодaje васељени и васцелој природи. Управо то космичко веома је присутно на цртежима Димитријевића, који ствара оригиналне цртеже. Узимајући мотиве сличне кружним и елипсастим кретањима у васељени, али и у животу, преобликујући их на свој начин, уз придодовање нових значења. Уверен је да визуелно-емотивне представе треба да проистекну из радости стварања и креативне способности уметника. Он на својим цртежима надахнуто опева галаксију, па универзални смисао његових линија понекад постаје и песма сама. При том он изражава нешто скоро демијуршко и свеопштим говором линија и потеза на цртежима са космичком тематиком, настоји да се обрати свима који су загледани у небеске сфере, па и онима који то нису

„Живот је уметност“, истиче Димитријевић на другом месту, па у складу са својом поетиком радовања додаје: „Радујем се сваки пут када нађем инспирацију и времена да радим нешто конкретно“.

Лепо је уочено да скоро сваки уметник обликујући и стварајући дело: пише, црта, слика своју властиту интелектуалну биографију, свој духовни портрет. У том смислу Димитријевић записује: „Сваки свој рад сматрам својим *портисом*, било да је у питању цртеж, или нека друга ликовна и уметничка визија... Сваки рад пружа увид у стварање и расположење кроз које сам пролазио, радећи“. Уметничко расположење за сликара Димитријевића је креативна усмереност богата духовно-емоционалним, афективним, напонско-делатним и другим садржајима који дају читаву скалу унутрашњег тоналитета, у распону од стваралачке радости и задовољства до сазнања кроз патњу. Његовом темпераменту својствена је изразитија спонтаност и непосредност, једна врста помало надреалистичког психичког аутоматизма, независно од вољног и рационалног усмерења, што се нарочито очитује у космичким ликовним визијама.

Како је *узоре* ставио у наслов аутопоетичких бележака, Димитријевић је о њима мало експлиците писао, и они се доста тешко могу идентификовати у распону од класичне до модерне уметности којој је окренут целином бића. Он појам узора имплиците доводи у везу са утицајима и склон је да их доводи у питање и не признаје, и поред тога што се диви великанима као што је Рембрант. Није склон да узоре прихвати као модел или образац који би евентуално следио и подражавао. „Узори су такви какви су и ја их желим бољим, али шта је ту је“, пише кратко. И доиста, гледајући целину његовог цртачког опуса тешко је одређеније именовати неки конкретнији узор, иако је млади уметник несумњиво претрпео извесне утицаје модерне графичке уметности, а посебно музике, што препознајемо у ритму и преплету његових линија. Димитријевић из ликовне баштине бира оно што је понајбоље, и при том га прилагођава себи, свом доживљају и виђењу, избегавајући могуће видове канонизације. Он је пре и више склон да одбацује скорелу традицију

и да се спори са њом, тражећи самосвојни цртачки израз, уз истицање оног што је ново и модерно.

Занимљиво је да Димитријевић размишљање о узорима ставља у контекст онога што је уживање у успеху других и креативног поимања забаве, не као пријатне разоноде, већ као делатно-егзистенцијалне могућности. „Живот нас је осудио да забављамо једни друге“. Појам забаве се овде уздиже изнад онога што је обично и придодaje јој се смисао стваралачког чина. Он забавно у процесу стварања настоји да споји са уметничким, и то не зависи од прилагођавања укусу публике. У забавно укључује естетске циљеве и настојања, те служење уметничким подстицајима да би се створило дело које ће побудити пажњу и интересовање. После наведене констатације о забави Владимир Димитријевић у народском духу додаје: „Када је бол, нек је бол“, у смислу радости и забаве онога ко ствара, црта или слика, унесећи се са задовољством целим бићем, као и за онога ко то прихвата са уметничко-естетским уживањем. – Додајмо овде да је појам забаве сам по себи вишезначан, и у знатној мери непрецизан, и у својој позадини може да крије оно што умањује уметничку вредност дела.

Прави уметници који стварају са задовољством и при том креативном игром забављају себе и друге, *сличе грчким боговима који се само откривају једни другима*, да парафразирамо Оскара Вајлда.

ARTIST WITH COSMICAL-PLASTIC VISIONS ON CREATIVITY, INSPIRATION AND MODELS

In this contribution we considered auto poetical seeing of art, inspiration and illuminating models of young plastic artist Vladimir M. Dimitrijević, turned, among other, and toward cosmic visions and representations of Universe. We draw attention to the importance of inspirative *good wellness* and temper in the process of creativity, on inspiration in music, (*music of spheres* on his drawings); as well as on relation to classic and modern art and his quite particular artistic affinity.